

במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן – שימיכו בזה, ובתוספת חיות וחיוק, ועל-אחת-כמה-וכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע – שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל⁸⁰.

הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט – ייקחו עמם קופת צדקה (במקום להאריך בדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן 'ייקחו' עמהם דברי-תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת

יום ששי

י"ד במנחם-אב

בקריאת שמו"ת קוראין את עשרת הדברות ב'טעם התחתון'⁸³.

(81) יהוועדויותי תשמי"ח ח"ד עמי 123, 121. (82) משיחת שי"פ ואתחנן תשמי"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש (83) שו"ע אדה"ז סי' תצד סעי' יא.

לזכות
האחים התמימים הדגולים לבית
דייטש
הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקעז

ערב שבת-קודש
פרשת דברים / חזון
ז' במנחם-אב ה'תשס"ה



יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

לוח השבוע

באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור – לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועינים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התועדות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה – חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים⁷⁹.

"אם יתעכב חסו־שלוש משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמשה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' – הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים – לקשר את ה'סיום' – "יומא טבא לרבנן" – גם עם סעודה והתועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן

תפילין דרבננתם⁷⁹ ואומרים קריאת-שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷¹. סיום הצום באזור המרכז בשעה 7:51 בערב⁷².

מוצאי הצום: "כמדומה, שבליל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה⁷³. הנטילה – לפני קידוש לבנה⁷⁴. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁷⁵. מבדילין על הכוס – "הנה אֵל-ישועתי"⁷⁶, ברכת הגפן ו'המבדיל' בלבד (ללא נר ובשמים), ומקדשין את הלבנה.

יום שני

י' במנחם-אב

עדיין אין אוכלים בשר ואין שותים יין, וכל הדברים הנוהגים בתשעת הימים⁷⁶ [כולל ברכת שהחינון] אסורים עד חצות יום העשירי באב⁷⁷. אולי יש לומר שבחוספה בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁷⁷. יש לרדוף 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁷⁸. כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלבנה דווקא במוצאי תשעה

למוצאי ת"ב, צ"ע מיט כתב בלוח כולל חביד להתחיל ההבדלה כמנהג העולם, הרי ביו"ט לא כתב כן). 76 בלוח כולל-חביד כתב "בין המצרים", אך למעשה נמנעים גם מלספר ולכבס, כמיש במשנייב וירדן-השולחן ס"י תקנ"ח.

לאחר קידוש לבנה במוצאי ת"ב תש"ל, החלו ה' לומר בנכחות הרבי י"כ אלוקים יושעי ציון, והרבי נזף בהם מיידית ושאל "היכן המשפיעי?" באומרו שזה דבר טוב, אבל ע"פ שו"ע צריך להתתין עד מחר בצהרים. ולהעיר **ממנהג העולם** לומר ולרדק "טובים מאורות" בסוף קידוש לבנה, גם במוצאי ת"ב (לוח ז'דבר בעתו. נטעי-גבריאל פמ"ט הערה ז וסוף פרק פז).

77 כחוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א או"ח ר"ח – לקוטי-שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה 'בנתנם סימן, עניי'.

78 "ועיני תהיה מעלה נוספת – שני סיומים (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב... שיכפול קשור עם הגאולה" – התועדות יתשמיט ח"ד עמ' 94.

79 ממכתב (כלל-פרטי) מוצאי ת"ב היתשד"מ. 80 ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ז' במנחם-אב ה'תשס"ה – י"ד במנחם-אב ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ז' במנחם-אב	הלי סנהדרין. פרק טז-יח.	הלי שאר אבות הטומאות. פרק ח.	מל"ת רעט. רעז. ערה. רעח. רעג.
ש"ק	ח' במנחם-אב	פרק יט-כא.	פרק ט.	מל"ת רפ. מ"ע קעז. מל"ת רעז. עדר.
א'	ט' במנחם-אב	פרק כב-כד.	פרק י.	מל"ת שטו. רפא. שטז.
ב'	י' במנחם-אב	פרק כה-כו. הלי עדות.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק יא.	מל"ת שיו. מ"ע קעח.
ג'	י"א במנחם-אב	פרק כז.	פרק יב.	מ"ע קעט.
ד'	י"ב במנחם-אב	פרק כז-ז.	פרק יג.	מל"ת רצא.
ה'	י"ג במנחם-אב	פרק ח-י.	פרק יד.	מל"ת רפח.
ו'	י"ד במנחם-אב	פרק יא-יג.	פרק טו.	מל"ת רפו.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים
	72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה							
ו', ז' במנחם-אב	4.44	3.47	5.09	6.08	9.22	12.45	1.19	7.27.6	7.53
ש"ק, ח' במנחם-אב	4.45	3.49	5.09	6.09	9.23	12.45	1.19	7.26.6	7.52
א', ט' במנחם-אב	4.46	3.50	5.10	6.09	9.23	12.45	1.18	7.25.6	7.51
ב', י' במנחם-אב	4.47	3.51	5.11	6.10	9.23	12.45	1.18	7.24.5	7.50
ג', י"א במנחם-אב	4.48	3.52	5.12	6.10	9.23	12.45	1.18	7.23.5	7.49
ד', י"ב במנחם-אב	4.49	3.53	5.13	6.11	9.24	12.45	1.18	7.22.4	7.48
ה', י"ג במנחם-אב	4.50	3.54	5.13	6.12	9.24	12.44	1.17	7.21.3	7.47
ו', י"ד במנחם-אב	4.51	3.56	5.14	6.12	9.24	12.44	1.17	7.20.2	7.46

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות. ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחביד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין. *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדח"נ	צה"ש	הדח"נ	צה"ש	הדח"נ	צה"ש	הדח"נ
דברים	8.04	6.50	8.06	7.06	8.07	6.58	7.07	8.05
ואתחנן	7.56	6.43	7.58	6.58	7.58	6.50	7.00	7.57

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מור"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חביד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חביד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) – נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה.⁵⁹

מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשיות⁶⁰). שיר-של-יום⁶¹. אין כאלוקינו⁶², וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁶³, וענייני בית הבחירה⁶⁴) השייכים לשחרית⁶⁵ ואחר-כך⁶⁶ סדר תפילת מנחה⁶⁷: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'יחיל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב"דרשו ה' בהימצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בכונה ירושלים,

ר'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'. שכח 'נחם' – אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח – אינו חוזר²⁰. שכח 'עננו' – יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'יהיו לרצון'⁴⁰.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בכונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". (או נשיאת כפים – לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים תחילה ידיהם עד הפרק⁶⁷). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום²⁰.

לאחר מנחה⁶⁸, (קודם השקיעה⁶⁹) מניחים

וראה בסי' ימנהג ישראל תורה: סי' תקנייה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בתיב כוריון מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).

בכ"ה-החיים סי' תקניט ס"ק יט הביא מסי' פתחיעולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגו, וכך נהגו אצל הרב (הרה"ח ר"ל שני גרונר).

59 כדאיאת בספרים (מטה'משה סי' תשנ"ו, אליהרבה סי' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש – 'התועודות' תשמיט ח"ב עמ' 460.

60 ודלא כמנהג-ברורה סי' תקנייה ס"ק ה. וראה בסי' ימנהג ישראל תורה: סי' תקנייה ס"ק ג, ובספר 'ינטעי' גבירי הל' בין-המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב – סימן יט) בענין זה.

אך כיוון שאין כאן עניין בהשלמת רמ"ח אברים (בבקי"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו בהנחת תפילין דרית בכל יום), אין לחזור תיבות יחי' אלוקים אמת' (ראה אג"ק חטי"ו עמ' רצד). וצריך ביאור מ"ט חזר אצלנו השי"י יחי' אמת' בקי"ש שבסדר התפילה בשבתות יומים-טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שהמצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח אברים.

61 לגבי אמירת 'בית יעקב', כההוראה בסידור אדמו"ר בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שיר-של-יום. אמנם בשער-הכולל (פ"יא סעיף כג) הביא מ"ט סדר היום, 'שבת יעקב' הוא מעניין שיקבל הא"ל תפילתנו, 'ויהיו דברי אלה אשר התחננתי קרובים אל ה'", וגם שיר המעלות שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמו"ר ביום שאין אומרים תחנון 'כיוון שמר

62 הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל ע"י ציון 38) רק תפילין דרשיי. למנחה הניח שוב תפילין דרשיי, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דרית, ואחריהן תפילין דשימשה רבא וראב"ד.
63 ראה פסקי הסיידור אות נג. קובץ 'אהלי שם' גיליון ז, עמ' רלח. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין – יניח גם אחרי השקיעה.

בשבת חזון רואים את בית-המקדש בראייה מוחשית

עניין הנצחיות קשור עם עבודתו של בעל-תשובה, שכבר בא לידי ניסיון ועמד בו □ מכיוון שבית-המקדש השלישי יהיה נצח, מובן שדווקא בו מתגלה שלימות העילוי של עבודת התשובה □ על-אף שהוא טוען שאינו רואה את המקדש שלעתיד, הרי שורש הנשמה שלו בוודאי רואה, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. ידועה תורת רבי לוי-יצחק ממברדיטשוב (שהוא הממליץ טוב ואוהב ישראל) ש"שבת חזון" הוא מלשון "מחזה", שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

והכוונה בזה – לעורר ולעודד את בני ישראל להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, כי כאשר רואים את המקדש דלעתיד כפי שהוא עומד בנוי על מכונו למעלה, ועבודתם של בני ישראל היא רק להמשיך ולהוריד את בית-המקדש למטה – הרי זה פועל עידוד ונתינת כוח להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, שעל-ידי זה ממשיכים ומורידים את בית-המקדש השלישי למטה, וכפסק-דין הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ז' הלכה ה') "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין".

והנה, "חזון" ("מחזה") הוא תרגום של ראייה, וזוהי השייכות המיוחדת ד"חזון" ל"מקדש דלעתיד", כי היות ש"מקדש דלעתיד" בא לאחרי הירידה דזמן הגלות ועבודת התשובה דבני ישראל זה [כפסק-דין הרמב"ם דלעיל שהגאולה (והמקדש) דלעתיד היא לאחרי עבודת התשובה "בסוף

גלותו"]¹, לכן יהיה באופן נעלה יותר מאשר בית-המקדש הראשון שהיה קודם הירידה דגלות, על-דרך העילוי דבעלי-תשובה לגבי צדיקים. וזהו מה שהגילוי של ה"מקדש דלעתיד" (בשבת חזון) נאמר בלשון "חזון" (מחזה) שהוא תרגום של ראייה – כי כללות העניין דלשון תרגום הוא שמהפכים לשון של תרגום לקדושה (כמבואר בתורה אור), שעל-ידי זה נפעל עילוי גדול יותר, בדוגמת העילוי דבעלי-תשובה לגבי צדיקים.

ב. והנה, אף-על-פי שהעילוי הבא על-ידי ירידת הגלות ועבודת התשובה שייך גם בבית שני (הבא לאחרי חורבן בית ראשון), אף-על-פי-כן, עיקר ושלמות עילוי זה יהיה בבית-המקדש השלישי דווקא. והביאור בזה: אף-על-פי שבית ראשון (שנבנה על-ידי שלמה המלך, שעליו נאמר "ויישב שלמה על כיסא ה'") היה בדרגה נעלית ביותר, ועד שבעת חנוכת בית-המקדש הראשון "לא עשו ישראל את יום-הכיפורים", מפני שגילוי זה

היה נעלה יותר מכללות העניין דיום-הכיפורים, ולכן "יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא" (מועד-קטן ט,א) – אף-על-פי-כן, ישנו עילוי בבית שני שלא היה בבית ראשון. וכמובן ממאמר רו"ל (תענית כו,ב) "ביום חתונתו זה מתן-תורה, וביום שמחת לבו זה בניין בית-המקדש":

כשם שבנוגע ל"יום חתונתו זה מתן תורה" נעשה עילוי מיוחד על-ידי עבודת התשובה שבזמן גלות בבל, שזהו העילוי ד"פורים" (שאו קיימו מה שקיבלו כבר", קיום ותוקף לכללות העניין דמתן-תורה) לגבי יום-הכיפורים ("יום חתונתו זה מתן-תורה" – יום-הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות), כמבואר בתיקוני זוהר שיום-הכיפורים הוא "כפורים", כמו פורים (היינו, שפורים הוא למעלה מיום-הכיפורים), ועד שהעילוי דפורים הוא למעלה ממדידה והגבלה, כמאמר רו"ל "חייב אניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

כמו כן מובן בנוגע ל"יום שמחת לבו זה בניין בית-המקדש" – שמפני היות בית שני לאחרי עבודת התשובה דגלות בבל, היה בו עילוי לגבי בית ראשון. אמנם, עיקר ושלמות עילוי זה יהיה ב"מקדש דלעתיד" (בית-המקדש השלישי) דווקא, כי בית שני לא היה בניין נצחי, שהרי לאחריה היה עניין של חורבן וגלות, ועילוי זה יתגלה בבית-המקדש השלישי דווקא, שהוא יהיה בית נצחי, גאולה שאין אחריה גלות. דהנה, עניין הנצחיות (בית נצחי) קשור עם עבודת התשובה – כמובן על-פי דברי הרמב"ם אודות העילוי דבעל-תשובה לגבי צדיק, שהבעל-תשובה בא לידי ניסיון ועמד בו, שאז בטוחים שעבודתו תהיה באופן נצחי, מה-שאין-כן בנוגע לצדיק שלא בא לידי ניסיון, שאי-אפשר לדעת כיצד תהיה הנהגתו כאשר יבוא לידי ניסיון (אף-על-פי שהוא בחזקת כשורות). ועל-דרך העילוי דשטר שיצא עליו ערער ונתקיים בבית-דין, שיש לו תוקף

נצחי וכו'. ולכן, מאחר שעניין הנצחיות ישנו רק ב"מקדש דלעתיד" (ולא בבית שני) – מובן, ששיקף ושלמות העילוי שבעבודת התשובה (הקשורה עם עניין הנצחיות) מתגלה בבית-המקדש השלישי דווקא.

ג. עניין זה (שהעילוי הנפעל על-ידי עבודת התשובה שבזמן הגלות – שהיה כבר בבית שני – יתגלה ב"מקדש דלעתיד" (השלישי) דווקא) מתבטא בזה ש"המקדש דלעתיד" הוא בית-המקדש השלישי. והביאור בזה:

החילוק שבין מספר אחד למספר שלושה הוא – על-דרך החילוק שבין יום ראשון ליום שלישי דמעשה בראשית: יום ראשון נקרא "יום אחד", לפי שאז היה הקב"ה יחיד בעולמו. ויום שלישי עניינו שהוכפל בו כי טוב, "אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום", היינו, שיום השלישי מגלה את העניין ד"כי טוב" גם ביום השני, כי ביום השני מצד עצמו היה ה"טוב" כהעלם – שאינו בא בכתיבה (ועל-אחת-כמה-הוכמה שאינו בא בקריאה), ודווקא ביום השלישי מתגלה הכוונה הפנימית שביום שני, שבעצם הרי זה גם עניין ד"כי טוב".

ובעבודת האדם – הרי זה החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעל-תשובה: "יום אחד" עניינו – עבודת הצדיקים, שאצלם לא שייך עניין אחר מלבד אלוקות – הקב"ה יחיד בעולמו, ואין נתינת מקום כלל לעניין דהיפך הקדושה. יום שני עניינו – נתינת מקום לעניין דהיפך הקדושה, ואף-על-פי-כן, גם ביום שני ישנו בהעלם העניין ד"כי טוב", כי מה שישנו נתינת מקום לעניין של היפך הקדושה (כללות עניין החטא, שעל זה נאמר "ונפש כי תחטא – תוהא"), הרי זה כדי להפוך זאת לקדושה. ועבודת הבעל-תשובה היא על-דרך העניין דיום השלישי, היינו, שלאחרי שחטא ופגם כו'

לעצמו 'איכה'⁴⁵. אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁴⁶. האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות²⁰.

אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, וטוב שיודיענו שתשעה באב היום⁴⁷.

שיעורי תורה⁴⁸:
אמירת תניא היום: לכאורה – אין בזה הגבלה⁴⁹, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה²⁶ (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

45) אצל אדמו"ר מהורש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון שיהתחילו בשעה 8, לא יאחרו מ"8:30" (ירשימותי חובי קנה עמי 7), הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה בשערי-תשובה ר"ס תקני"ט, שבמקום שאין מאריכו בקינות, טוב שלא להשכים, בעניין שישוהו באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציון] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל – ספר-המנהגים עמ' 48.

46) בספר מהרי"ל – מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ביובא לציון, אומרים וזאת בריתנו: וצ"ב מנהגנו בזה.

47) שו"ע סי' תקנ"ד ס"כ ומשנה-ברורה שם.

48) נשים ורשאות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-שליש, אין כאלוקינו, חומש דחתיית (ומה שהורה להן הרבי) ענייני 'בית הבחירה' – מיידי אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי קיש בתפילין דרשיי – כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

49) ראה לעיל ציון 30.

45) בלילה לימוד כסדרו, לא בגדר "השלמה" (משי"כ חתיית, כמבואר באג"ק כרך יג עמ' שלא), אף שבכל יום עיקרו ביום דווקא כמ"ש בשי"ש תשמ"ט ח"א עמ' 194 הערה 39.

46) והעירני ח"א, שאולי כיוון שמועד ללמוד ענייני בית הבחירה אחרי צ"צ – ניתן יהיה גם לסיים או מסי' מידות ותמיד, אף שבשחרית (כמה מהן צוינו בהערה 27) לא נזכר בפירוש בעניין הסיום היום אלא מסי' מוי"ק (אלא שרוב המקומות הלשון "בלימוד המותר או ע"פ שו"ע" וכד').

47) סה"ש תנשי"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי-שיחות כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם "חיי נפשו", הרי זה גם למי "ידלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חתיית, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בתי"ב (אף שמדינת ניתן היה לאומרים בבוקר, מצד צער, או מדין "להטו אחר התורה", או מצד "יסוד היום", אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם ללפני מנחה – ראה נטע"י גבריאל ה"ל אבילות ח"ב פרק קו הערות ה"א). ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין ביתי" שיקר זמנו לפני תום יום תי"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

48) ביתרת-מנחם – התוועדותיות תשי"א שבהערה 22: "כפי שראיתי על הרוב – הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".

49) וכבר כתבו, שיותר טוב לסייג בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת סי' תקנ"ט ס"ק ז).

50) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.

51) ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שז.

52) ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ר סימן קכט.

53) כ"ב

העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר.³²

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי"³³ עד למחרת.³⁴

בשחרית³⁵ אין מניחים טלית ותפילין.³⁶ אין אוזנין את הציציות בכרוך-שאמר ובקריאת-שמע.³⁷

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר-כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה.³⁸

הש"ץ³⁹ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חוזר ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בכרכת 'שמע קולנו' וחזות: "ברוך אתה ה',

ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו" – אג"ח ע"ג מי קמו, עיי"ש. וראה לעיל הערה 16.

32) לוח כולל-חביד, על-פי שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ג סי"ג. 33) סידור אדמו"ר, וכן הוא בכתבי הארז"ל. וראה השקלא-וטריא בזה בספרים שהובאו בשו"ע חמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין-המערס ס"ב סי"ק ט [בהוצאת קה"ת: כרך ח' ע"ג איתש"ח] – ספר-המנהגים שם. וראה בארכיב בסי' חקרי-מנהגים ע"מ קפה ואל"ך (גם בקשר להערה הבאה).

34) הוראת הצמח-צדק בשם רבנו הגוקן. ודלא כיש נוהגים לברך בלילה שכנועל הסנדל – ספר-המנהגים שם.

35) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה וראה לעיל הערה 30, הנוהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמיט ח"ב ע"מ 412, ובכ"מ. ובסה"ש תשי"ג ח"א ע"מ 246: "על הסדר, או באופן אחר", יאמרו זאת גם היום) ועדיף ללמוד מענינה דימא, כמו באה"ת פ"ז.

36) לוח כולל-חביד, משולחן-ערוך סימן תקניה ס"א. ובסי' 'צניצת הלכה למעשה' (תשנ"ה) פ"ב הערה 57 העיר, שכיוון שעי"פ קבלה צ"ל לבוש טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא בצניעה והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו עי"פ נגלה – ראה מנשיב תקניה ס"ק ב מיס' פתחי עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. ועי"ש. בישיבת תו"ת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (וכי"כ בלוח דבר-בית) אבל בדי"כ לא

העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם – אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'.⁴⁰

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴¹ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש.⁴² הפטרה בירמיהו (ח,ג – ט,כג) "אסוף אסיפם".⁴³

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה.⁴⁴

אמירת כ"ה הקינות.⁴⁵ אשרי. ובא לציון גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ואין כאלוקינו.⁴⁶ לאחר מכן קורא כל אחד ואחד

נפוץ בין אנשי היהודים. 37) מנהג העולם, נטעי-גבריאל פניח ס"כ"ב שו"ע. 38) משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע – ספר-המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות' חוברת ד ע"מ 6.

39) הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – וחלק מהווידואו): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח-צדק. בשנות הלמ"ד היה מביא סידור וקינות ועוד משהו. בשנים תשל"ב ותשמ"ט עיין בסידור. בשנת תשל"ה עיין גם בקינות.

39) ראה לעיל הערה 16 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

40) לוח כולל-חביד, צום גדליה.

41) מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בסי' פסקי-תשובות סי' תקס"ה סי"ק ז.

42) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"ר (עי"פ המג"א) בשו"ע שלו סי' רפ"ב סי"ב וי"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט סי"ד). וראה בסי' בירור-הלכה תניא סי' תקנט שריכו עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם).

43) רמ"א סי' תקנט סי"ד.

44) לאמירת פיוט 'אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעי-גבריאל פרק טא סעיף יב, שו"ט).

כמדומה שחוזרים פזמון 'אלי ציון' רק בסופו. אין אומרים את הקינות שחוברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה בכ"פ חביד' גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי-גבריאל שם סי"ד).

(שזהו עניין הפירוד והמחלוקת דיום שני), הרי הוא מהפך עניינים אלו לקדושה, ועל-ידי זה הרי הוא מגלה את העניין ד"כי טוב" שביום השני. וכמבואר בתניא (פרק כ"ז) בפירוש הכתוב

אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד, בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות...

"וגם רשע ליום רעה", "שישוב מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה", שעל-ידי זה נפעל

נחת-רוח למעלה, כמבואר שם שיש "שני מיני נחת-רוח לפני יתברך... וזה שאמר הכתוב ועשה לי מטעמים... לשון רבים, שני מיני נחת-רוח": הא' – מעבודת הצדיקים, והב' – מהפיכת הרע ל"יום אור", שזוהי עבודת הבעל-תשובה.

אבל אף-על-פי-כן, ביום שני עצמו ישנו עניין זה בהעלם בלבד, וגילוי הדבר נפעל ביום השלישי דווקא, שאז מתגלה שהכוונה בעניין ד"שני" היא – להפוך זאת ל"יום אור", "האור כי טוב".

ומאחר שביום השלישי מתגלה העניין ד"כי טוב" שביום שני – הרי זה באופן נעלה יותר מהעניין ד"כי טוב" שביום הראשון, וזהו מה שיום השלישי הוכפף בו כי טוב, באופן ד"כפ"יים לתושיה" (שזהו העילוי דבעל-תשובה לגבי צדיקים), ש"כפ"יים" מורה על עניין שבאין-ערוך לגמרי (ולא רק ב' פעמים בלבד), כמובן ממאמר רו"ל במקום שבעל-תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד שם (היינו, לא רק שבפועל אינם עומדים שם, אלא הדבר אינו ביכולתם כלל), שהעילוי דבעל-תשובה לגבי צדיקים הוא באין-ערוך לגמרי (כי אם נאמר ש"כפ"יים" פירושו ב' פעמים בלבד (ולא באין-ערוך) –

דלעתיד" – בית-המקדש השלישי דווקא.

ד. והנה, אף-על-פי שבשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" באופן של "מחזה", היינו, שהראייה היא על-ידי עניין של לבוש – אין זה שולל את העניין דראייה מוחשית, כי גם כאשר הראייה היא על-ידי לבוש, הרי הוא רואה את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית. ובדוגמת הראייה על-ידי "משקפיים": אף-על-פי שהראייה על-ידי "משקפיים" היא על-ידי לבוש של זכוכית – הרי על-ידי זה רואה האדם את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית (ולכן מותר להרכיב "משקפיים" ביום השבת, מאחר שעל-ידי זה יכול האדם (הזקוק לזה) לראות כדבעי). וכמובא באחרונים שהראייה על-ידי משקפיים נחשבת לראייה מוחשית בנוגע לעניינים שבהם צריך להיות ראייה מוחשית. וזהו העילוי דשבת חזון לגבי שאר ימי השנה:

בתפילת שחרית דכל יום ויום אומרים ב"שירת הים" "מקדש א-דני כוננו ידך", דקאי על המקדש דלעתיד, וכן אומרים "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים", דקאי על ירושלים ובית-המקדש. אבל עניין זה הוא באופן דראייה שכלית בלבד, ואילו בשבת חזון

"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" – בראייה מוחשית.

דהנה, ישנם עניינים שבזמן הזה אין יכולים לראותם בראייה מוחשית, ואז זקוקים לראייה שכלית, וכידוע המבואר (באגרת-הקודש) (סימן י"ט) ובכמה מקומות) בעניין "הכס עדיף מנביא", שעל-ידי ראייה שכלית דהכס (ועל-דרך זה מובן בנוגע לראייה שכלית דנביא, שזהו בחינת ה"הכס" שבו) יכולים להשיג במדרגות נעלות יותר מאותן המדרגות המתגלות בראייה מוחשית אצל הנביא – לפי שבזמן הזה לא שייך הגילוי המדרגות הכי נעלות באופן של ראייה מוחשית (ולכן זקוקים לראייה שכלית), אבל לעתיד-לבוא, כאשר יקויים הייעוד "ולא יבנה עוד מוריק והיו עיניך רואות את מוריק" [ובלשון הקבלה: כאשר יהיה הגילוי דפנימיות עתיק, שגילוי זה נעלה יותר מכל הגילויים שבזמן הזה, שהם מחיצוניות עתיק] – תהיה ראייה מוחשית (לא רק ראייה שכלית) בכל הדרגות הנעלות ביותר. ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: במשך כל השנה לא שייך לראות את המקדש דלעתיד בראייה מוחשית – כל זמן שנמצאים עדיין בזמן הגלות. אבל בשבת חזון נפעל עילוי מיוחד – שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" בראייה מוחשית, על-דרך ומעין גילוי הדרגות הנעלות ביותר בראייה מוחשית לעתיד-לבוא.

ד. והנה, ישנם הטוענים שלמרות שידעו את הפתגם הנ"ל (שבשבת חזון מראין לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד) אינם רואים זאת בפועל ממש (בראייה מוחשית)!

– אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות; אבל המדובר הוא אודות אלו הטוענים שאינם רואים את המקדש דלעתיד בפועל ממש!

והתשובה לדבר – איתא בגמרא (מגילה ג,א): "וראיני אני דניאל לכרי את המראה

והאנשים אשר היו עמי (חגי, זכריה ומלאכי) לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם... וכי מאחר דלא חזו מא טעמא איבעיתו, אף-על-גב דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו".

זאת אומרת: אין הכוונה שדניאל ראה את המראה וסיפר זאת לאנשים אשר היו עמו, וסיפורו של דניאל הטיל עליהם "חרדה גדולה" – אלא מה ש"חרדה גדולה נפלה עליהם" היה לפי ש"מזלייהו חזו", היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה.

[וזהו גם ביאור הבעש"ט אודות מאמר רז"ל "בכל יום ויום בת קול יוצאת כו" – דלכאורה אינו מובן: מהי התועלת בהכרות ה"בת קול" כאשר אף אחד אינו שומע זאת?! וממה-נפשך: עצם העניין קיים גם ללא הכרות ה"בת קול", ואילו התועלת שבהכרות ה"בת קול" (שישמעו זאת בעולם) אינה נפעלת (לכאורה) כאשר אף אחד אינו שומע את ה"בת קול"! – אלא זהו על-דרך העניין ד"מזלייהו חזו".]

ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: למרות שהוא טוען שאינו רואה את המקדש דלעתיד, הרי מזל הנשמה שלו בוודאי רואה את המקדש דלעתיד, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה (על-דרך העניין ד"חרדה גדולה נפלה עליהם"). ונמצא שעבודתו היא רק לקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו. ועל זה נאמר "לא בשמים היא": מזל הנשמה נמצא אמנם בשמים, אבל העבודה לקשר את עצמו עם מזל הנשמה – שייכת לכל אחד ואחד מישראל, ובאופן ד"לא בשמים היא".

ו. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

כאשר יהודי יודע ששבת זו היא "שבת חזון", על שם התחלת ההפטרה "חזון ישעיהו" [ששמו מורה על עניין הישועה], ויודע שבשבת זו "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" [כפי שכבר נדפס בספרי חסידות, וכפתגם הצמח-צדק שעניין שבדפוס הוא לדורות] – עליו להשתדל שהוא אמנם יראה

שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה ס"ב – נח ס"א)²⁶.

גם במשך המעט-לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהעניינים המותרים ללמוד ביום זה)²⁷.

"בנוגע ללימודי יארצייט בתשעה באב: עד חצות היום – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית²⁸ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום – נוהגים כזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב"²⁹.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁰. אין נוהגים לישון על הארץ או לשים אבן תחת הראש³¹.

שחרית: שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות³¹. אם יש לכלוך על-גבי

בספר-המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירבו באבילות יותר מדאי²².

אחר הקינות – 'אתה קדוש', קדיש שלם ללא תתקבל. עלינו, קדיש יתום²⁰.

אבל בתוך ה'שבעה' ראשי ללכת לבית-הכנסת בלילה ובוים עד גמר הקינות²³.

נפטריין לבתיהם ללא אמירת 'שבוע טוב' (וראה להלן), לאחר תפילת שחרית, פרטי איסור 'שאלת שלום' בתשעה באב).

תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה... משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'²⁴ – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"²⁵.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל

נהוגים אצלנו.

(22) וראה 'תורת-מנחם – התוועדות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בלויבאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה ילא ברצון חכמים...".

(23) לוח כולל-חביד, 'עייף שויע' ונו"כ סי' תקנ"ט סי'.

(24) שויע או"ח ר"ס תקנ"ד.

(25) "ראה שויע שם ס"ב. וראה שד"חמד, אסיפת-דינים, מערכת בין-המצרים ס"ב ס"ב, על-דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע וראדמוה"י או"ח ר"ס תכט, ובט"י שם" – ספר-השיחות תשי"ב עמ' 574 (וכ"כ בילקוט-יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי-גבריאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יז. ועייף שויע שבסוף הספר סי' יז. ועייף ביאור בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות-קדוש ח"ב עמ' 340-342, ונתק ב'התקשרות' גיליון תיט עמ' 117)). וראה לקוטי שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תשי"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר היצמח-צדק על מגילת איכה.

בספר-השיחות תשמי"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שביום י"ז בתמו ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר) – ולא נתפרסם כלל וכלל בתורה (נבניאם) פרשת היום ע"ד יצום הרביעי ויצום החמישי (על-דרך שבכל יום אומרים שירו על יום וכיצוא-בוה)". פרשת היום: מלכ"ס כה, א"כ. ירמיהו לט, ב"י. נב"כ"ב. דברי הימים" ב, לו, י"ז.

(26) ספר-המנהגים.

(27) ספר-השיחות תשי"ב ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"י בכ"מ, כנון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כה עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733).

(28) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

(29) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמי"ח סיים הרבי במנחה דת"י את המשניות דמו"ק, היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וברשימות' חוברת קנו עמ' 8 כתב ע"ז 'איני יודע. מלשון מכתב זה ברור, שהיה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".

(30) בספר-המנהגים עמ' 46 והערה 11 מסופר, שחזרו על המאמר גם בליל ת"י אף שאינו עוסק בענייני דיומא. ולהלן שם בעמ' 77 מובא בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפ"ד. ונעיק בהאמר ב'רשימות' חוברת ד עמ' 6, ש"ק אדמו"ר מהורש"ב לומד פעם דא"ח בתשעה באב, "יכנראה למיגרס בעלמא" [כ"כ מאמרי מו"ק כא, א בקשר לדברי מוסר]. ועד"ו במש"כ בסי' 'לשמע או"ן ס"ע רטו. ומי"מ רצו ללמוד מענייני דיומא, ראה המובא לעיל הערה 25.

(31) ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גם-כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות,

חולצים את נעליהם אחר ברכו¹⁴.
בתשעה כאב נועלים נעלי גומי וכד או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה¹⁵.
מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר¹⁶.
בשמונה-עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'.
לאחר מכן – אחר שמונה-עשרה – קדיש לתקבל.

מברכים (מי שלא בירך עדיין, או אם יש מהשומעים מי שטרם יצא בברכה זו) "בורא מאורי האש", ומביטים באבוקה כנהוג, ואין מברילים על הכוס²⁰.

יושבים¹⁷ על הארץ¹⁸ (בהפסק איזה דבר¹⁹) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁰. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²¹.

צומות [=שבצומות האחרים לכו"ע אין אוכלין בשיעורין] בככותבת, ושעור אכילת פרס) היא רק לענין זה, שמי שאכל בשיעורין בכל התעניות נקרא 'מעונה' ויאמר ענו ויעלה לתורה (כמי"ש בפסקי תשובות סי' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק סי' רצ, מרחשת ח"א סי' יד ס"ק ובשם הגר"ש אויערבך, הובא גם בשי"ש הכלתה בהערות סי' פ"ט לט). וצ"ב אם יש בידי אלה הפוסקים לאכול בשיעורין אינו הוראה או מסורת ברורה. וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמ' קח.

יכול גם עתה ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפי"ו ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר.

בדברים שבין אש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבסי' קצ"ה (כמבואר בשי"ע אדמוה"ז סי' תרט"ו סי"א ביהוב"כ, ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד סי' קפ"ד ריש ס"ק ב). וכנראה שמסביב זה, כשחל ברי"מ היום, אין לוקחים זוג ליקוואטרי (ראה גם בנטעי-גבריאל ח"ב פרק פ"א סי"ו והערה כ).

17) היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקיונות לא בעמידה אלא דווקא בשיבה על הקרקע. כן הביא בסי' מנהג ישראל תורה שם ס"ק ה' מס' יונה כצאן יוסף, ומשמעות הרוקח, מהר"ל, כל בו וסדר-היום, עיי"ש.

18) באבילות ובתשעה-באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בסי' הליכות-שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'ישורון' גיליון יד עמ' תשפ"ז, וצינו שם שזה דלא כמהר"ש בסי' דע"ת יו"ד סי' שפ"ו סי"ב). על מושב הרבי במכונית היו מניחים דף עץ.

19) לוח כולל-חב"ד. המקור להימנע מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת סי' תקנ"ב סי' ג מברכ"י שם ס"ק ח בשם מהר"ש שער אריה. אמנם הכף-החיים שם ס"ק לט דן להקל לשבת ע"ג קרקע מרוצפת, ומבאר בזה מנהג מהר"ל (בהוצאת מכון-ירושלים עמ' רנד. רנד. וכ"כ במקור-חיים לבעהמ"ח חוות-יאיר סי' תקנ"ט סי"ג) שישב בת"ב על הקרקע ממש. ובילקוט-יוסף ח"ז עמ' קכ"ט כתב, שלמנהגם יושבים אבילים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמ' 582 סט"ו), וראה בארוכה בסי' מנהג ישראל תורה שם ס"ק ו.

20) לוח כולל-חב"ד.
21) רמ"א סי' תקנ"ט סי"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם ובבמנהגי מהר"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנ"א)

¹⁴ באניק חס"י עמ' יב מופיעה ההוראה לנהוג כן (רק) כשהחיוב עובר לפני התיבה. אבל בפועל בבית חיינו מדליקין ה' נרות גם לשבת ויו"ט וכו', ואולי מפני שהחיוב אומר אז קדיש, וע"ע.
¹⁵ כ"ב-כו סי' ז' בשם הרא"ש כתב שמדליקים **נרות** בבית הכנסת לפני שייכנס אדם להתפלל שם, זכר למקדש. כ"ב בד' הקמח מביא לזה סמך מהפסוק (ושעיהו כד, טו) "**באורים** כדוה ה"י". במדבר' (ד, כ) הובא בש"ה מס' תמיד "עניני תפילה" (דפוס אמסטרדם רנ, רע"ב) מדובר על "נר אחד שחרית ונר אחד ערבית". ונשות מכתב סופר (למורה"ר) שמעון סופר מקראקא, ח"ב סי' א' כתב בארוכה בנושא משמעות הנרות (ועוד עניינים) בביה"כ, זכר למקדש.

את המקדש דלעתיד בפועל ממש, על-ידי זה שמקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו למעלה.
זאת אומרת: אין לו להסתפק בזה שיודע שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו רואה את

אין להסתפק בזה שכ"ק מורי וחמי נשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות זאת בעצמו!

המקדש דלעתיד, והוא מסביר לו אודות עניין זה כו' – אלא עליו לדעת ש"מראין **כל** אחד ואחד המקדש דלעתיד", ולכן צריך הוא בעצמו לראות זאת.

ישנה אומנם נתינת-כוח מנשיא דורנו, על-דרך העניין ד"הקב"ה עוזרו", כי "צדיקים דומין לבוה"ב" – אבל זהו עניין של נתינת-כוח בלבד, ואילו העבודה עצמה (ובענייננו: ראיית המקדש דלעתיד) צריכה להעשות על-ידי **כל אחד ואחד באופן פרטי, ולא להסתפק בזה שיודע שאצל נשיא דורנו ישנו עניין זה בתכלית השלימות.**

(על-כל-פנים), היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה (וראייה זו פעלה עליהם בהיותם למטה).
ועל-דרך זה בנוגע לענייננו: אין להסתפק בזה שנשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות בעצמו את המקדש דלעתיד, מאחר ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

(קטעים מהתוועדות שבת-קודש פרשת דברים, שבת חזון היתשמי"ב. 'תורת מנחם – התוועדות' תשמ"ב, כרך ד, עמ' 1944-1940 – בלתי מוגה)

משיח חסר-סבלנות לגאול את ישראל

כבר עברו את כל הביורורים והניסיונות

ההוראה לבני ישראל בדורנו זה, דור האחרון של הגלות – שמכיוון שעומדים בסיום הגלות ד"ערכות מואב" [לפי כל הסימנים בגמרא, ולפי מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו העיד כבר מלפני כמה שנים, שנשאר רק לצחצה הכפתורים, ו"לאלתר לגאולה", ומשיח עומד אחר כתלנו, וכו' וכו'] – מובן שעכשיו צריך כבר להרגיש בגלוי (לא הקושי של הגלות רחמנא-ליצלן, אלא) **שעומדים "בעבר הירדן"**, נמצאים כבר בעלייה להיכנס לארץ-ישראל בגאולה האמיתית והשלימה, וצריך להיות רק "עמדו הכן כולכם".

ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם בנוגע להכנות לכניסתם בפעם הראשונה לארץ-ישראל (כשבני-ישראל היו עדיין "בערבות מואב") כבר נרגשה רק העלייה שבזה ("בעבר הירדן"), אף-על-פי שמושה ידע שהוא לא יכניס את בני-ישראל לארץ-ישראל (מבלי הבט על תפילתו להקב"ה "ואתחנן אל ה' גו'"), ובמילא יכול להיות שהביאה לארץ לא תהיה ביאה נצחית, ויכול להיות שאחרי-כך יילכו עוד הפעם בגלות.

ואחד הטעמים לזה הוא, כי משה הוא למעלה מעניין הגלות, ובמילא באם משה היה מכניס לארץ ישראל, אזי לא היה יכול להיות גלות; אבל שלילת הגלות או היה מצד הגילוי מלמעלה (מכוח משה) ולא מצד מציאות העולם עצמו. **נשאת** האפשרויות לגלות. ולכן לא הכניס משה לארץ-ישראל, שזה איפשר שתהיה אחר-כך גלות, ובני-ישראל יכניעו ויבררו הכוחות דלעומת זה, של סיבת הגלות, שזה פועל עליה וגאולה נעלית יותר, גאולה שאין אחריה גלות (אפילו לא אפשרויות לגלות) –

על-אחת-כמה-וכמה גלות זה האחרון, כאשר כבר עברו עבודת הביורורים בגלות, וכל הניסיונות עד לחבלי משיח, הדברים המבהילים הבלתי משוערים כלל וכלל (אפילו לאומות העולם) שאירעו בדורנו זה, היה לא תהיה, לא תקום גו' – הרי דבר ברור ופשוט, שעכשיו הוא איך שבני-ישראל **נמצאים** "בעבר הירדן", ונכנסים מיד לארץ ישראל, ביחד עם משה רבינו כפשוטו ממש (כפי שביקש בתפילתו "ואתחנן אל ה' גו'") בגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחריה גלות, על-ידי משיח צדקנו.

שהוא עומד ומצפה חסר סבלנות לרגע שייגאל את בני-ישראל מהגלות, וזה יכול להיות תיכף ומיד ממש, ועד כדי כך שהגמרא אומרת שמיח "יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, איהו (משיח) שרי חד ואסירי חד, אמר דילמא מבעינא דלא איעכב" (שרי חד נגע ומקנהו וקושרו ואחרי-כך מתיר האחר כו' ואינו מתיר שני נגעים יחד דסבר איבעי לי לצאת וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירות שני נגעים).

ועל-אחת-כמה-וכמה שלאחרי כל העבודה דבני-ישראל בהתאם ל"בקולו תשמעו", הרי בוודאי שמיח בא "היום", ויתירה מזו – מכיוון שבוודאי עשו בני-ישראל תשובה, הרי ישנה ההבטחה ופסק-דין ברור ש"ימיד הן גאלין", ולא עיכבן אפילו כהרף עין, ובפרט שבוודאי המצב הוא ד"זכו", ובמילא בא משיח "ארו עם ענני שמיא".

(מהתועדות שבת-קודש פרשת דברים, תשעה באב (נדחה) תשמ"ח. יתורת-מנחם – התועודות/תשמ"ח, כרך ד, עמ' 120-119)

המפסקת. אין אומרים 'צדקתך'. למעשה – לא נהגו לומר פרקי-אבות.⁸ סעודה המפסקת:⁹

נאכלת עם בני-הבית כסעודת-שבת רגילה (ללא ההגבלות דסעודה זו בחול), אבל חייבים לסיימה לפני השקיעה (באזור המרכז: 7:26). מותר לאכול בשלושה, ולברך בזימון.

גם רחיצה וסיכה אסורים החל מהשקיעה, אך דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת.¹¹

אסור להכין את נעלי תשעה באב או את הקינות או להביאן לבית-הכנסת (וכמו-כן לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת השבת, משום הכנה משבת לחול. החולץ נעליו בביתו, לאחר צאת השבת, לפני לכתו לבית-

מסופר [על הרה"צ וכו' בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש] שהיה מאריך בסעודה שלישית באמירת ד"ת בלי שום היכר מבשאר שבתות, ומביא שם מספרו שער-יששכר מאמרי חודש תמוז אות טו שבו מתחזקים הכנה לגאולה ובפרט בכוח השבת, כדרך תלמידי הבעש"ט, עיי"ש בארוכה. (11) רמ"א סי' תקנ"ב, ומשנה ברורה שם סי' ו ש"אסור לשום סימן אבילות בשבת" וגם לאחר זמן צאת השבת, עד שיאמר ברוך המבדיל, משום קדושת תוספת שבת – פסקי תשובות סי' תקנ"ב סו"סי"א.

11) המשני"ב בביה"ל סו"ס רצו מסתפק אם נשים חייבות בברכת האש, מאידך הברכי יוסף וכמה אחרונים פסקו שחייבות בזה, והוכיחו שכן דעת הריטבי"א והכל"ב (ראה נטעי-גבריאל ע"פ שחל בשבת פליח העי' זו ושי"ט), ובכל אופן רשאות לברך (קצות השולחן סי' צו בבד"ש סי' יב). לכן מי שלא ברך לה בעלה, עדין שתברך לעצמה. (12) שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק סב סי"ג, פסקי תשובות שם.

13) בניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד סי"ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכו"ב). נטעי-גבריאל בין המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני א"ש שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף שבשו"ת הצמח-צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: סי' קה"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה רק ב) לבריאים (שבגלל המגפה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול).

ומה שהביא הרבי עניין "כדי-אכילת-פרס" דזוקא בימנהי בין המצרים (ותענית ציבור) (בסוף ירשימות על מגילת איכה להצמח-צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר-המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצ"צ, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עינוי **בז'**

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

ערב שבת-קודש

ז' במנחם-אב

ב'שבת חזון' לובשים בגדי שבת.¹

שבת-קודש פרשת זברים

ח' במנחם-אב, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לברי", כנדפס בחומשים.²

לימוד תורה: בהתוועדות שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א (כקביעות שנה זו), בתחילתה, אמר הרבי: כיוון שהיו התוועודיות בשבתות שלפניכן, חייבים להתוועד גם

השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא' בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי-תורה "מהמותר בתשעה באב בלבד".³

וכן כתבו בלוח כולל-חב"ד: "אחר הצות (12:45) באזור המרכז) נכון ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבירמיה, ומדרש איכה".

אמירת שיעורי הת"ת, רמב"ם, וענייני בית הבחירה היום: לכתחילה – לפני הצות היום (כנ"ל). בדיעבד – (חומש והתילים) עד השקיעה.⁴

בשבת זו עורכים 'סיום' עם סעודה.⁵

מנחה: מקדימים אותה מהרגיל בכל שבת, כדי שיסיפק הציבור לאכול את הסעודה

(1) 'מצווה לפרסם (ויבשם אומרו)' אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בעניין 'שבת חזון' שיחזון מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרוחק" – 'התוועודיות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "זוהו צריך לעורר אצל כאו"א הוספה במשפטו וביצדקה' (ובשבת – באופן המותר בשבת) – 'התוועודיות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

(2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמו"ר, ושי"י לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה גם בהוספות לשו"ע אדמו"ר חלק ה' עמ' 1846 בשולי הגיליון.

הטעם – כדי למנוע אבלות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים – נטעי-גבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפטרת 'חזון' [אבל – גם את הפטרת ב' שחירות] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (שו"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב סי' קד, שערי-אפרים שער ט ס"כ"ז). וראה 'מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"א סי' ק.

(3) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ב בליובאוויטש, ולא כנדפס בסי' המנהגים סי' 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו בלוח השבועי לשבוע שעבר, הערה 53.

(4) ברמ"א סיו"ס תקנ"ג כתב "והנהגה שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי-אבות" [וצ"ב הרי דברי מוסר הם, המותרים אפילו לאבל (מאירי מו"ק כא,א, שדי חמד מע' אבלות אות כה). ואולי מפני שהלימוד הוא

ברבים (עיי' טור סו"ס שפד בשם הרא"ש)]. במג"א שם מביא מנחת הגדולה, שאוסר בתשעה באב שחל בשבת ומתיר בערב תשעה באב, ומסיים "ולי נראה להחמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים המותרים בתשעה באב". מאידך הטי"ז שם תמה על המנהג, בקל' וחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישתנה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה דהלומד בשבת אחר הצות לא הפסיד שכרו". הבאה"ט והפרמ"ג הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קכה,ד), וראה בסי' ת"ב שחל בשבת ע"ז ובנטעי-גבריאל בין המצרים ח"יב פרק צב. והרבי כתב על הרמ"א (בלקוטי-שיחות דלהלן הערה 9) "וכ"ה המנהג בכ"מ"י וכן נהג להורא כמסופר כאן, אס"כ לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.

(5) כיוון שמדינת (ועקרונות – אף ממנהג) מותר, והרי אפילו בתי"ב עצמו אחה"צ (שאסור מדינת) אומרים חת"ת כדלהלן. וכמבואר שם, בתניא אין הגבלה דתי"ב, ואי"כ ניתן להשלימו בלילה. וכן ענייני בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומד בתי"ב אחה"צ (כלהלן הערה 64).

(6) וזאת בקל' וחומר מתשעה באב שחל בשבת, שההוראה עליו מופיעה בספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר הצות, הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד-קטן.

(7) מסתבר שהסיבה לאריכות הקטעים בקריאת-התורה

"כמצווה עלי מפי כ"ק שליט"א"

"תודתי העמוקה על שכ"ק שליט"א הואיל בטובו לשלוח לי את המאמרים הנדפסים מפורים האחרון של כ"ק רבנו הקדוש נב"מ זי"ע, עלי אדמות", כותב הרב לנדא ז"ל אל הרבי ׀ "מצורף בזה קונטרס שהוצא-לאור זה-עתה, ומהנכון ביותר וביותר שימלא וישלים הרשימת-דברים שבסופו, שהרי היה באותו מעמד, וזכות הרבים תלוי בו", כותב הרבי אל הרב לנדא ז"ל ׀ רשימה שלישית

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

מדרשו שברח' יחזקאל כינוס ותהלוכת ל"ג בעומר, כאשר הוא בעצמו נושא דברים לפני המשתתפים.

כשהכריז הרבי על תקנת לימוד הרמב"ם אימץ הרב לנדא תקנה זו ולמד רמב"ם מדי יום ביומו.

היה חבר בית-דין רבני חב"ד ועל-פי הוראת הרבי התקיימו (לפחות כמה) ישיבות של בית הדין, בביתו בבני-ברק.

שלושה בחורים מקנדה

בק"ק תשט"ז כותב הרבי לרב לנדא:

בשבוע העבר ביקרנו שלושה בחורים מקנדה – בעברם דרך פה נסיעתם לביקור באה"ק ת"ו, והרשיתי לעצמי לתת להם כתובת כבוד תורתו ובהערה, שעל-ידו יוכלו לבוא בקשר עם אלו שמהם ידוע המצב בהנוגע להחינוך ולהנוער, באותם הפרטים שאחרים ירצו להעלים מהם. ואף שראיתים רק פעם אחת, אבל משפחתם ממשפחות אנ"ש, ובאמריקה – הרי גם אברכים בסוג יראי-שמים הם. ולו ידעו יותר עניינים וגם יותר מערך העניינים – היו יראי-שמים עוד יותר.

קשר אישי וקירובים לבנו

באגרותיו של הרבי לרב לנדא (בעיקר

מאז פורים תש"ל, כשהרבי החל במאבקו הידוע לתיקון 'חוק השבות', בשאלת "מיהו יהודי", החל גם מאבק על דמותה של הרבנות הראשית בארץ. באותן שנים אנו מוצאים (בין השאר, בדיווחיו השוטפים של הרב אפרים וולף ז"ל) את הרב יעקב לנדא ז"ל נוטל חלק פעיל, על-ידי הפעלת השפעתו וקיום פגישות עם גדולי התורה ועולם הרבנות.

לימים היה הרב לנדא הנואם המרכזי בכינוס הגדול לתיקון חוק "מיהו יהודי", שנערך בחורף תשמ"ג, כשהוא מביא את דבר הרבי כי העניין הוא בבחינת "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל".

בא לשידורים מההתוועדות

באגרות-קודש (כרך יד, עמ' רנ"ג-רנ"ה) יש מכתב ארוך ששיגר הרבי לרב לנדא "במענה על מכתבו מנר חמישי דחנוכה, בו כותב על דבר השיחה וההצעה ביחד עמה" בנושאי הדת והרבנות בארץ-הקודש.

כותב השורות זוכר משנות ילדותו את הרב לנדא מגיע לבית-הכנסת חב"ד ברח' הרב קוק, להאזין לשידורים החיים מהתוועודיותיו של הרבי. בל"ג בעומר תשמ"ג התקיימו בבית-

בשנים הראשונות) מופיע ביטוי כמו זה דלהלן (אגרות-קודש, כרך ב, עמ' קכח): אפ[רוש] ש[לום] כל[ל] ב[ני] ב[יתו] ש[י] אף כי בלתי מכירים" וראה גם שם עמ' רפב.

לימים ביקרו אצל הרבי בניו של הרב לנדא, בנו הגדול הגה"ח רבי משה יהודה לייב לנדא (בחודש תשרי תשכ"ג) ובנו הגה"ח רבי חיים אליהו לנדא (בחודש תשרי תשכ"א) וזכו לקירובים גדולים.

גם חתנו, הרב קרול, ששימש רבו של המושב חמד, וזכה לבקר אצל הרבי פעמים רבות ולהעביר שליחויות שונות מהרבי לחתונו הרב לנדא.

מכמה וכמה טעמים יש להשתדל שגם בנו הצעיר של הרה"ג וכו' וכו' הר"י ש' לנדא ימשיך במשרתו כבעבר במסגרת תורת [תומכי-תמימים] וכיו"ב – כתב הרבי להרב אפרים וולף בכינוי-המצרים תשכ"ז (תשורה' הפרקין, י"ד בתמוז תשס"ב, עמ' 68).

בן אייר תשכ"ז (שמועות וסיפורים עמ' 323) כתב הרב לנדא לרבי: "איני זוכר אם שלחתי על-ידי בני ש' בהיותו אצל כ"ק עניין קצירת השמורה, ומספק אכתוב בזה".

וכך למעשה היה במשך כל השנים – ראה לקט של מכתבי הרבי אליו בספר 'מקדש מלך', כרך א, עמ' 276-272.

"הרי היה באותו מעמד"

בשלהי חודש אדר שני תשל"ל (אגרות-קודש, כרך כו, עמ' שע) ראה אור קונטרס ובו שלושה מאמרים של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (זכור גו' עמלק", ויהיה כאשר ירים משה", ראשית גויים עמלק") משנת תר"פ (פר"ת). בהוספה לקונטרס נדפס שם: א) קטע ממכתב (שכתב אחד החסידים שנכח באותו מעמד), המתאר את ההתרחשויות בהתוועדות פורים תר"פ, ב) רשימה קצרה (מאחד השומעים) משיחות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהתוועדות האמורה. בי"א ניסן תשל"ל שיגר הרבי מכתב אל הרב לנדא וכתב לו בשוליו:

מצורף בזה קונטרס שהוצא לאור זה-עתה, ומהנכון ביותר וביותר שימלא וישלים הרשימת דברים שבסופו, שהרי היה באותו מעמד, וזכות הרבים תלוי בו.

הרב לנדא אכן נענה ושיגר פרטים מזיכרונו במכתב מב' דראש-חודש אייר תשל"ז ('שמועות וסיפורים', כרך א, עמ' 346-343).

"אביע את תודתי העמוקה"

בחודש כסלו תשכ"ז – במלאות יובל שנים למאמר שאמר הרבי הרש"ב ב"ט בכסלו שנת תרע"ז (עזרת) – הורה הרבי לפרסם את המאמר (בערב חנוכה של אותה שנה). הרבי משגר את המאמר במיוחד אל הרב לנדא (אגרות-קודש, כרך כד, עמ' 203) וכותב לו:

על יסוד הוראת חז"ל, מילתא אלבישייהו יקרא, מצורף בזה מאמר דא"ח מכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן שהוצא לאור ימים אלו.

בי"ז בטבת תשל"ב כתב הרב לנדא אל הרבי כי במהדורת 'המשך' תרס"ו "הנדפס, ישנן טעויות כאלה המפריעות ללימוד לדוגמה:...." ('שמועות וסיפורים' עמ' 354). היה זה בהמשך למכתב-בקשתו של הרבי משנת תשל"ב – שהתפרסם ב'התקשרות' גליון מז (ח"י בסיוון תשנ"ה) עמ' 13.

ובי"ז בכסלו תשל"ז כתב הרב לנדא לרבי: "כ"ק שליט"א היום קיבלתי בשמחה את המהדורא המתוקנת מהמשך תרס"ו ואני מביע את תודתי העמוקה לכ"ק אדמו"ר שליט"א על הואילו למסור שישלחו לי מהדורא זו" (שמועות וסיפורים' עמ' 357).

"הלוואי ואזכה עוד בחיי"

כך פתח הרב לנדא את מכתבו לרבי מב' דראש-חודש אייר תשל"ל (כששהה בנאות-דשא מלון הבורסה על-ידי קריית צאנז):

"תודתי העמוקה על שכ"ק שליט"א הואיל בטובו לשלוח לי את המאמרים הנדפסים מפורים האחרון של כ"ק רבנו הקדוש נבג"מ זי"ע, עלי ארמות. כל מאמר מכ"ק רבנו שרואה אור בדפוס גורם לי שמחה עמוקה והלוואי ואזכה עוד בחיי לראות את המשך בשעה שהקדימו – בעת"ר – יוצא לאור בדפוס, כי

לי היה הדיבור מפי קודש זי"ע"א, שמאוד היה רוצה שהמאמר [=המשך] בשעה שהקדימו יועתק לרבים (או כמובן היתה הכוונה להקטוגראף)".

ואכן, זכה הרב לנדא בחייו לראות את המשך המאמרים מודפס. בשנת תשל"ז הדפיס הרבי את 'המשך' תער"ב הנ"ל ("בשעה שהקדימו"). היה זה במהלך התוועדות בכ' בכסלו שבמהלכה ביקש הרבי מכולם להשתתף בהדפסה.

כסף מינלן?

שנים רבות קודם לכן, בשנת תש"ו ('אגרות קודש' כרך ב' עמ' קמז), כתב הרבי לרב לנדא:

בנוגע להמשך בשעה שהקדימו תרע"ב, דיברתי איזה פעמים עם אי"ש פה, אבל מה תועלת בהדיבור וההדפסה כרוכה בהוצאה של עשרת אלפים דולר לערך, ומי יתן את הכסף? כי מובן שאין לקוות להרבה קופצים על הספר.

זה היה במענה למה שכתב הר"י לנדא: ששמעתי אני מפי קודש-הקדשים רבנו נבג"מ זי"ע, שאמר בפירוש: איך וואלט זייער וועלן אז דער בשעה שהקדימו ע"ב זאל ארויס, אז עס וואלט זיך געפינען ווער עס זאל עס קופירון (או אולי: שרייבן צום קאפירון) [=עז חפצי שה' בשעה שהקדימו' ע"ב ייצא-לאור כשימצא מי שישכפלו (או אולי: יעתיקו לצורך שכפול)]. ואמר את זה בצער, והיום כשמדפיסים הכל, הלא חובה לקיים רצון קודשו.

"כמצווה עלי מפי כ"ק שליט"א"

בכ"ה במנחם-אב תשכ"ח ('שמועות וסיפורים', עמ' 335) מתנצל הרב לנדא "אם אמנם חלה הפסקה ארוכה בכתיבתי... אתאמץ בזה לתת את המשך ממכתבי האחרון...". את מכתבו מחודש אייר תשל"ל הוא חותם (שם, עמ' 346): "זהו מה שנשאר בזכרוני והנני רושם כמצווה עלי מפי כ"ק שליט"א".